

Володимир Левчук

здобувач

Інститут історії України НАН України
01001, Україна, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4

E-mail: lev4uk@ukr.net

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ У МІЖНАРОДНИХ КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКАХ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ — НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Одеська область — це регіон, який увібрав у себе європейський дух, створив поліетнічний і полікультурний світ. Європейські традиції мають глибокі історичні корені та здатні впливати на діяльність і свідомість сучасних поколінь. За роки незалежності України децентралізація міжнародного культурного співробітництва, поява великої кількості громадських організацій дали можливість вийти на якісно новий рівень міжнародних зв'язків. Одеська область є дійсним членом п'яти європейських організацій та Єврорегіону «Нижній Дунай»; бере участь у десятках європейських програм і програмі розвитку ООН. В Одеській області три райони, один район м. Одеси, 16 міст і містечок уклали договори про побратимство або партнерство з 48 містами 15 країн світу, а місто Одеса має 23 побратими, 1 договір про наміри побратимства і 16 партнерів з 30 країн. Звичайно, не всі побратимські зв'язки однаково активні. Для них характерні свої ритми, піки активності й спаду. Громадські, приватні організації та особи все частіше стають носіями ідей культурної дипломатії, розвивають культурно-освітній, екологічний і туристичний напрями співпраці з міжнародними організаціями, містами-побратимами. Об'єднання зусиль усіх учасників міжнародного співробітництва дозволяє реалізувати основні цілі культурної дипломатії: покращення поінформованості про Україну; формування позитивних уявлень про нашу країну та її цінності, залучення іноземних інвестицій і політичних партнерів для вирішення нагальних проблем. Водночас ми стикаємось із проблемами, пов'язаними із новизною цього напрямку діяльності, а саме: відсутня стратегія у практичній площині як з боку держави, так і органів місцевого самоврядування. Нові умови розвитку інтеграційних процесів, зростання ролі культурної дипломатії зумовлюють потребу вдосконалення системи побратимських і партнерських зв'язків міст.

Ключові слова: міста-побратими, культурна дипломатія, партнерство, побратимські зв'язки, Одеська область, міжнародне співробітництво.

Volodymyr Levchuk

applicant

Institute of History of Ukraine

of the National Academy of Sciences of Ukraine

4, Mykhailo Grushevskui Street Kyiv, 01001, Ukraine

E-mail: lev4uk@ukr.net

ODESA REGION IN UKRAINE'S INTERNATIONAL CULTURAL RELATIONS IN THE LATTER HALF OF THE 20th CENTURY AND IN THE EARLY 21th CENTURY

Odesa oblast — is the region that absorbed the European spirit, created multi-ethnic and multicultural world. European traditions have deep historical roots and can influence the activity and consciousness of modern generations. During the years of Ukraine's independence the decentralization of international cultural cooperation, the emergence of a significant number of civic organizations gave an opportunity to reach a qualitatively new level of international relations. The Odesa oblast is a member of five European organizations and the Lower Danube Euroregion; takes part in dozens of European programs and UN Development Program. Three districts in Odesa oblast, one district of Odesa, 16 cities and towns have the friendship or cooperation agreements with 48 cities in 15 countries, and Odesa has 23 sister cities, 1 compact of intent and 16 partners from 30 countries. Of course, not all relationships are equally active. They are characterized by their rhythms, activity peaks and recessions. Public, private organizations and individuals are increasingly becoming carriers of ideas of cultural diplomacy, developing cultural, educational, environmental and tourism directions of cooperation with international organizations, twin cities. Combining the efforts of all participants in international cooperation allows solving the main goals of cultural diplomacy: raising awareness of Ukraine; forming a positive image of our country and its values, attracting foreign investments and political partners to solve urgent problems. At the same time, we are faced with the problems of the novelty of this area of activity, namely, the absence of a strategy in practical terms, both by the state and local self-government bodies. The practice of interregional and municipal partnership requires further research.

Keywords: *twin cities, cultural diplomacy, partnership, twinning relations, Odesa oblast, international cooperation.*

В умовах незалежності України новий імпульс отримали міжнародні зв'язки регіонів, міст, що набули масового характеру та стимулювали розвиток міжмуніципального партнерства. У сучасній науковій літературі комплексного вивчення історичних, соціально-економічних, географічних, правових та інших аспектів розвитку побратимського співробітництва не здійснено. Попри те, що міста України мають досить високий показник побратимських зв'язків (891 місто-побратим у 60 країнах світу), все ж відсутня чітка стратегія у практичній площині, як з боку держави, так і органів місцевого самоврядування, щодо ефективного розвитку співпраці з містами-побратимами, участі у спільних проектах, діяльності міжнародних організацій¹.

Всі дослідження історії руху поріднених міст радянського періоду можна умовно розділити на дві групи. До першої належать праці, в яких він розглядається як одна з форм всесвітнього руху прихильників миру. Йдеться про дисертації В. Зайцева², С. Роя³ та ін. і їхні публікації з цієї тематики. В. Зайцевим здійснена характеристика руху поріднених міст на початковому етапі його розвитку, він проаналізував важливі аспекти міжнародної діяльності Всесвітньої федерації поріднених міст та Асоціації зі зв'язків радянських і зарубіжних міст, указав на труднощі, з якими стикався рух. Продовжив дослідження історії руху, його цілей, форм і методів діяльності, довівши верхню хронологічну межу до другої половини 1970-х років, Е. Рой. На матеріалах Української РСР автор розглядав рух поріднених міст як форму міжнародної діяльності радянських трудящих, спрямованої на розвиток добросусідських відносин між Радянським Союзом та іншими країнами. Дослідник показав динаміку зростання руху з другої половини 1950-х до середини 1970-х років.

Великою є група праць, в яких рух міст-побратимів розглядається лише як одна з форм співпраці між народами, здійснюваної Спілкою радянських товариств дружби, до якої належала Асоціація зі зв'язків радянських і зарубіжних міст. Йдеться про дослідження «Породненне социалистическим интернационализмом. Дружественные связи и сотрудничество породненных областей и городов УССР и братских стран социализма»⁴, працю І. Кулінича й С. Віднянського «Киев и города-побратим»⁵, статтю С. Віднянського, І. Кулінича, І. Мельникової, П. Соханя «Сотрудничество породнённых областей и городов Украинской ССР и братских стран социализм»⁶. Безпосередньо Одеси стосуються брошури «Одесса — Марсель», «Одесса — Александрия», «Одесса — Варна. Фотокнига». Ці видання містять багатий фактичний матеріал про зв'язки

між містами-побратимами, автори розкривають роль цих взаємин у обміні досвідом ведення міського господарства, будівництва тощо.

Аналіз публікацій останніх років свідчить, що основні тенденції розвитку партнерських і побратимських відносин між регіонами, містами України та інших держав світу стали активніше висвітлюватися в науковій і публіцистичній літературі. Найчастіше інформація про міжнародні зв'язки подається на інтернет-сайті Асоціації міст України та громад (АМУ). Окремі аспекти розвитку міжнародної побратимської і партнерської співпраці українських міст висвітлено в роботах М. Баймуратова, В. Лажник, О. Богородецької, А. Стрижакової, С. Мерзлякової, О. Соєкіна, С. Ковальчук, О. Кийкова та інших. Українські дослідники аналізують сучасний стан, географію, перспективи, проблеми розвитку муніципального партнерства. Водночас науково актуальним залишається вивчення ключових проблем і можливостей для реалізації побратимських зв'язків у контексті міжрегіонального та муніципального співробітництва, що зумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою цієї статті є з'ясування специфіки, основних форм і напрямів міжрегіонального, муніципального партнерства регіонів і міст Одеської області із закордонними побратимами й партнерами.

Видатний політичний і державний діяч Німеччини, лауреат Нобелівської премії миру Віллі Брандт свого часу висловив думку: міжнародні відносини настільки важливі, що їх не можна віддавати на відкуп лише державним органам. Сьогодні вже стало нормою долати монополію державної дипломатії і сприяти зростанню та розвитку народної культурної дипломатії. Українські вчені останнім часом акцентують особливу увагу на цій тематиці, йдеться зокрема про праці Ю. Луня, М. Ваховської, О. Розумної, А. Луценка, Г. Піскорської, А. Демичевої та ін.

С. Віднянський зауважує, що народна (громадська) дипломатія є не тільки системою погоджених, солідарних відносин, акцій і заходів двостороннього і багатостороннього характеру, а й активним засобом міжнаціональної і міжнародної співпраці народів, і особливо молоді, формування світогляду, взаємозв'язку та взаємозалежності процесів, зміцнення єдності та згуртованості демократичного руху, розвитку міжнародного спілкування молоді, взаємозв'язку групових і соціальних пріоритетів⁷.

Культурна або м'яка дипломатія за сучасних умов відіграє в державній політиці важливу роль з огляду на вплив у питаннях національної безпеки та міжнародного іміджу. О. Розумна виокремлює два важливих завдання культурної дипломатії. На зовнішньому напрямі — забезпечення іміджу держави й успішності її міжнародної політики; на внутрішньому — зміна парадигми культури й реформування культурної політики, від чого залежить зміст і якість культурного продукту⁸.

Необхідність у такому інструменті взаємозв'язку, як культурна дипломатія, стала особливо актуальною в умовах нагальної потреби інформаційної протидії агресивній пропагандистській політиці Російської Федерації. При цьому система об'єктів культурної дипломатії включає кінематографію, музику, живопис, скульптуру, виставкову діяльність, наукові обміни, освітні програми, переклад літературних творів тощо. До суб'єктів культурної дипломатії, як правило, відносять органи державного управління, неурядові організації, громадські об'єднання, приватних осіб, зацікавлених у міжкультурних контактах.

Розглянемо місце та роль у культурній дипломатії регіонального й муніципального співробітництва на прикладі Одеської області. Поріднення між містами, зазвичай, обумовлюється низкою причин, наприклад: відповідністю зовнішньополітичним інтересам держави, територіальною близькістю, традиційними економічними чи культурними зв'язками між містами, певною модою на встановлення побратимства, стимулюванням цього процесу з боку влади, престижністю встановлення побратимства з певним містом (особливо для малих міст), особистими зв'язками між членами муніципалітетів (громади), що в подальшому трансформуються у поріднення (так звані «приватні контакти» локальних лідерів). В. Зелінські стверджує, що вибір міст-побратимів є не випадковим процесом, він ґрунтується на низці критеріїв, у тому числі на історичних відносинах, спільних економічних, культурних, рекреаційних, ідеологічних проблемах, аналогічних топонімах, і, певною мірою, на географічній близькості⁹. У сучасному світі більшість міст не є незалежними суб'єктами міжнародного права чи активними творцями власних стратегій, проте, вони підтримують між собою активні зв'язки та розвивають співробітництво. Як зазначає український дослідник С. Ковальчук, у науковій літературі немає згоди щодо визначення такого поняття, як «міжнародне співробітництво між містами», що робить використання цього терміна дещо неоднозначним. Крім того, використовується безліч синонімів для характеристики цього явища (наприклад, муніципальне партнерство, міжнародне співробітництво муніципалітетів, децентралізована співпраця, побратимство, партнерство між містами), що можуть додати плутанини. Одночасно це є відзеркаленням багатства й різноманітності міжнародної діяльності міста¹⁰.

Більшість учених вважають, що співробітництво між містами у формі побратимства в окремих країнах виникло ще на початку Другої світової війни. Перші міжнародні контакти жителів різних населених пунктів встановлені в 1940 р. між містами Фінляндії і Швеції. Так, шведські сусіди почали надавати допомогу фінським комунам у поліпшенні охорони здоров'я дітей¹¹. У Росії обстоюють думку, що саме їхні міста були

першими: у 1942 р. британське місто Ковентрі та Сталінград (нині Волгоград) стали містами-побратимами. Під час Другої світової війни радянські міста, зокрема Одеса, стояли біля витоків згаданого руху: до захисників міста приходили листи від жителів багатьох країн зі словами подяки й захоплення героїзмом одеситів. Так, у вересні 1941 р. надійшли листи від громадян Брістоля (Велика Британія), гарнізону фортеці Тобрук (Лівія), у серпні 1944 р. — з Ванкувера (Канада). Від 1940-х років у всьому світі почався процес встановлення мостів дружби. Формувалися основні принципи створення побратимських відносин. З року в рік зростала кількість міст, з якими Одеса встановлювала контакти, але лише у другій половині 1950-х років вони стали переростати в постійні зв'язки. У 1956 р. відбувся обмін делегаціями між Одесою й Оулу (Фінляндія), а в серпні наступного року було укладено угоду про співпрацю та споріднення двох міст¹². Після війни побратимський рух було організовано у формі низки міжнародних організацій, які згодом урізноманітнилися. У США 1956 року за ініціативою президента Д. Ейзенхауера створена Міжнародна організація міст-побратимів (Sister Cities International) з метою зміцнення миру і процвітання шляхом встановлення побратимських відносини між людьми з різних міст по всьому світу. Президент Д. Ейзенхауер вважав, що саме споріднені зв'язки різних міст дозволять їхнім мешканцям пізнати та зрозуміти один одного й обґрунтував свою думку тезою: «друзі не стріляють у друзів». Міжнародний рух поріднених міст одержав своє організаційне й міжнародно-правове оформлення 1957 року в місті Екс-ле-Бен (Франція), де відбувся організаційний конгрес Всесвітньої федерації споріднених міст, яка пізніше дістала назву Всесвітньої федерації об'єднаних і споріднених міст (ВФОМ) — World Federation of United and Twinned Towns (UTO).

У СРСР народна дипломатія, зокрема рух споріднених міст, була обумовлена політичною волею радянського керівництва й підпорядкована більшою мірою зовнішньополітичній ситуації і зведена до діяльності Всесоюзного товариства культурного зв'язку із закордоном, а з 1958 р. — Союзу радянських товариств дружби і культурного зв'язку із зарубіжними країнами. У радянський період місцеві ради були позбавлені права самостійно започатковувати міжнародне співробітництво. Згідно з постановою ЦК Компартії України Одеса у 1962 р. стала членом Всесвітньої Федерації споріднених міст¹³. Основними формами співпраці міст-побратимів у другій половині 1950-х — першій половині 1960-х рр. було листування між представниками міської влади, обмін делегаціями міських і муніципальних властей, групами лекторів і фахівцями міського господарства. У 1960-ті роки починають практикуватися такі форми, як обмін літературою, виставками, кінофільмами, записами радіопередач і

статтями в газетах. Змінювалися не лише форми співпраці, збільшувалося число делегацій, обсяг і масштаби проведених заходів. 1970-ті — 1980-ті рр. характеризуються пошуком нових форм співробітництва та їх поглибленням. Поряд із використанням традиційних (листування, обмін літературою, виставками, делегаціями), поширення набувають складніші форми: проведення Днів і Тижнів дружби. Ці великі комплексні заходи включали в себе поїздки делегацій, артистів, спортсменів, організацію різних виставок, показ кінофільмів, виступи лекторів, журналістів тощо. Лише у другій половині 1970-х років в Одесі були проведені Дні Оулу, Генуї, Марселя, Тиждень Генуї. Їхня головна мета — ознайомлення широкої громадськості з життям, культурою та економікою країн, обмін досвідом. Одночасно були організовані Дні Одеси в Оулу, Балтіморі, Варні, Тиждень Одеси в Генуї і Сегеді. На початок 1990-х років Одеса встановила побратимські відносини з 14 містами світу.

Зв'язки між містами поступово переростали у співпрацю цілих областей, округів і повітів. У 1962 р був укладений договір про дружбу між Одеською областю та Варненським округом Болгарії¹⁴. У 1965 р. відносини Одеси й Сегеда переросли у співробітництво Одеської області з Чонградською Угорщиною¹⁵. Констанцький повіт Румунії поріднився з Одеською областю у 1974 р.¹⁶

Поява на політичній мапі Європи незалежної України кардинально змінила розвиток і підходи до міжрегіональної і муніципальної співпраці. Ліквідація державної монополії на культурну діяльність, децентралізація міжнародного культурного простору, поява великої кількості громадських організацій, приватних кампаній, які діють у площині культури та науки, інших факторів дала можливість на якісно новому рівні розвивати міжнародне співробітництво. У роки незалежності воно розширилося за рахунок таких нових напрямків, як членство в міжнародних організаціях, участь у міжнародних проектах, а побратимські зв'язки доповнились угодами про співпрацю або про наміри співпраці між містами. У більшості випадків вони передбачають лише економічне співробітництво відповідно до низки спільних проектів або одного з них. Співпраця найчастіше полягає в освітній, культурній, соціальній та екологічній сфері.

Сучасна тенденція інтеграційних процесів у Європі показує зростання впливу регіонів на ефективність функціонування національних економічних систем та активізацію міждержавних і міжрегіональних зв'язків. Співробітництво між окремими територіями поступово переходить на рівень місцевого управління, що раніше було пріоритетом внутрішньої політики держави. Розширення міжрегіональних і транскордонних зв'язків дало інтенсивний поштовх розвитку різних форм співпраці між окремими суб'єктами сучасної дипломатії — регіонами, спілками й

об'єднаннями низових адміністративних одиниць, містами, окремими населеними пунктами тощо. Слід зауважити, що сучасний етап між-регіональної співпраці можна визначити як період становлення, пошуку контактів, констатації намірів, і тому укладені угоди не завжди переростають у конкретні спільні проекти і справи, але сприяють накопиченню досвіду. Євроінтеграційні процеси слід також розглядати в контексті історії заселення та розвитку Одеського регіону. Наприкінці XVIII — на початку XIX ст. у результаті декількох міграційних хвиль тут сформувалися поселення болгар, молдаван, гагаузів, німців, греків, албанців, сербів, росіян, швейцарців. Зокрема, території сучасної Одеської області виникло близько 200 таких поселень болгар, молдаван, 100 — німців-колоністів, десятки грецьких і гагаузьких. Переселенці-колоністи принесли сюди свою національну культуру, ментальність, побут і мову та зумовили самотність етнокультурного розвитку краю. Сьогодні на території регіону діють близько 50 загальноукраїнських і обласних національно-культурних товариств, об'єднань, серед яких найпотужнішим є Асоціація болгарських національно-культурних організацій України (діє з 1993 р.).

Одеська область є дійсним членом декількох європейських організацій: Асамблеї європейських регіонів (з 1992 р.), Робочої співдружності придунайських країн (з 1994 р.), Асоціації європейських прикордонних регіонів (з 2001 р.), Конференції приморських регіонів Європи (з 2004 р.), Асамблеї європейських виноробних регіонів (з 2004 р.) та Єврорегіону «Нижній Дунай»¹⁷. Одним із найперспективніших за участю української сторони є Єврорегіон «Нижній Дунай», створений 14 серпня 1998 р. у румунському місті Галац, де відбулося підписання угоди про його формування. До складу Єврорегіону ввійшли Одеська область із боку України, райони Вулканешти, Кагул і Кантемир із боку Молдови й повіти Бреїла, Галац і Тульча з боку Румунії. У березні 2009 р., у Галаці, Єврорегіон реорганізовано в Асоціацію транскордонного співробітництва «Єврорегіон Нижній Дунай» з отриманням статусу юридичної особи. У рамках Єврорегіону були реалізовані наступні програми: у 2000–2003 рр. — проект «Придунайські озера, Україна. Стале відновлення та збереження природного стану екосистем», який фінансувався програмою TACIS CBC, бюджет — 2,5 млн. євро, «Бізнес — інфраструктура Одеської області», «Запобігання надзвичайним ситуаціям та захист від паводків в Єврорегіоні», надана допомога Фонду підтримки підприємництва в Ізмаїлі тощо. Діяльність Єврорегіону дозволила залучити великі кошти міжнародної технічної допомоги. Більшість проектів, реалізованих на території Одеської області в рамках Єврорегіону «Нижній Дунай», пов'язані з екологією та мають вузьке застосування. Загальна сума витрат

на реалізацію проектів у форматі Єврорегіону складає понад 11 млн. євро. Причому більшу частину коштів виділили саме європейські фонди. З 1998 р. розпочалося плідне українсько-румунсько-молдовське культурологічне співробітництво з дослідження історії і культури населення Нижнього Придунав'я. За цей період зібрано великий етнографічний матеріал, видано чимало наукових досліджень з цієї проблематики. Гарною традицією стало проведення етнічних музичних фестивалів, семінарів, конференцій, форумів, метою яких є розвиток культурного потенціалу Єврорегіону.

Активно працює в міжнародних організаціях місто Одеса. У 1992 р. Одеська мерія виступила одним із ініціаторів створення нової регіональної організації Міжнародного Чорноморського Клубу, а у 2000 р. вступила до Міжнародної Асамблеї столиць і великих міст (МАМ), стала членом клубу європейських мегаполісів «Євроміста» (2006 р., EUROCITIES). 2008 рік був особливим у міжнародній діяльності: Одеса стала членом організації «Чорноморський Єврорегіон» (створена з ініціативи міста), міжнародної організації «Ліга історичних міст», приєдналася до ініціативи організації «Мери за мир» щодо заборони ядерної зброї. У 2009 р. міська рада прийняла рішення про вступ до Європейської коаліції міст проти расизму, а наступного року оформила членство в туристичній асоціації «Дунайський центр компетентності». Цікавим напрямком співробітництва між містами став проект «DONAUHANSE», спрямований на збереження навколишнього середовища узбережжя Дунаю (з 2006 р.), у якому практичну допомогу надає Компанія «ТИНА ВЕНА»¹⁸. 20 березня 2019 р. на сесії міської ради прийнято рішення про вступ до Асоціації маркетингу європейських міст (European Cities Marketing Association). Це професійна організація, яка об'єднує адміністративні структури європейських міст, презентуючи їхні інтереси в сегментах відпочинку й ділового туризму. В асоціації представлено понад 100 міст із 32 країн Європи.

Двостороння співпраця між регіонами й містами була доповнена участю в постійних міжнародних проектах. Одеська область бере участь у декількох європейських програмах і програмі розвитку ООН: Програмах транскордонного співробітництва «Румунія–Україна–Республіка Молдова» (учасники програми: повіти Ботошань, Сучава, Ясси, Васлуй, Галац і Тульча у Румунії (Браїла як прилегла територія), Чернівецька та Одеська області України (Івано-Франківська, Вінницька, Тернопільська як прилеглі), вся територія Республіки Молдова), «Чорне море», «Південно-східна Європа» (з 2007 р.) та ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (з 2011 р.). Одеська обласна рада й державна адміністрація підписали Меморандуми про співпрацю з Міжнародним благодійним

фондом «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» (27.07.2015 р.), Благодійним фондом «Карітас Одеса УГКЦ», Благодійним фондом «Гуманітарний фонд «Єдність громади» (05.02.2015 р.), про співробітництво в рамках Стратегії ЄС для Дунайського регіону (18.02.2015 р.) та з ТОВ «Фрезеніус Медикал Кер Україна» щодо реалізації Проекту з оснащення діалізних відділень в Одеській області медичним обладнанням (26.07.2017 р.¹⁹. У рамках реформи децентралізації область бере участь у 8 проектах, зокрема програмах Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні», «U-LEAD», українсько-шведському проєкті «Підтримка децентралізації в Україні»²⁰.

Найактивнішим учасником міжнародних проєктів є місто Одеса. З 2005 р. у місті проводиться День Європи. У рамках програми відбулося відкриття Європейського Клубу на базі Одеського національного університету (2007 р.), книжкові виставки, конкурси дитячих ілюстрацій і творчих робіт серед школярів «Проектуємо Європу майбутнього», презентації мов країн-членів ЄС, шкільних євроклубів та євростудій тощо. Проведення Дня Європи в травні кожного року стало звичним і для Одеської області. В 2007 р. вперше проведено День Сусідства (підтримали ініціативу міст Парижа, Брюсселя, Женеви, Рима). Багаторічні традиції сусідства, сформовані атмосферою одеських подвір'їв, знайшли своє продовження й розвиток. Традиційними стали Дні міст побратимів — Дні Стамбула (з 2008 р.), Дні Німеччини (з 2007 р.), Дні Польщі (з 2009 р.), Дні Франції з фестивалем «Французька весна в Україні» (з 2005 р.), Дні Японії (з 2015 р.). Особливе значення має проведення Дня міста Одеси. Кожного року це свято з одеситами розділяють делегації із багатьох країн, міст-побратимів. За 2006-2010 рр. у святкуваннях взяли участь 57 делегацій із міст побратимів, 326 делегацій, які представляли міжнародні організації, де є членом Одеса, громадські об'єднання, фонди, представники посольств, одеської діаспори. У рамках святкової програми традиційно проводиться Фестиваль польського кіно, виставки, виступи художніх колективів із різних міст-побратимів тощо. 18 квітня 2017 р. голова Одеської міської ради підписав Меморандум про участь у Національній мережі інтеркультурних міст України (ICC-UA) у рамках програми Ради Європи, спрямованої на розвиток ідей і практичної реалізації інтеграції переселенців і національних меншин до громадського й культурного життя міста. Однією з кращих практик міжкультурної взаємодії, нарівні з Монреалем, Женевою та Мадридом, визнали створення Грецького і Стамбульського парків в Одесі²¹. На кінець вересня 2019 р. планується проведення в Одесі міжнародного форуму інтеркультурних міст за участю 127 міст із понад 50 країн світу. Співробітники КП «Грантовий офіс «Одеса 5Т» підготували проєкти для отримання

грантів у рамках Спільної Операційної Програми транскордонного співробітництва Європейського Інструменту Сусідства «Басейн Чорного моря 2014–2020», що доповнює існуючу програму «Румунія–Україна 2014–2020».

Обличчя Одеси — це Міжнародний фестиваль сучасного мистецтва «Два дні і дві ночі нової музики» (з 1995 р.), Міжнародний фестиваль джазу «ОдесаДжазФест» (з 2001 р.), Дні єврейської культури «Клезмерфест» (з 2008 р.), Міжнародний музичний фестиваль «ODESSA CLASSICS», фестиваль «Золоті скрипки Одеси», фестиваль «Odessa//Batumi Photo Days» (з 2015 р.), бієнале «Море акварелі» та Міжнародний фестиваль сучасного мистецтва «Freierfest» (з 2016 р.).

Асоціація болгарських національно-культурних організацій України запровадила проведення з 1998 р. етнографічних фестивалів «Всеукраїнський болгарський Собор». В останньому сьомому фестивалі (2016 р.) взяли участь близько десяти тисяч учасників, десятки етнонаціональних колективів з України, Болгарії і Молдови. Традиційно у травні масово відбуваються заходи, присвячені дню Святих братів Кирила та Мефодія. У 2018 р. Одеса та Болград у рамках цих свят приєдналися до міжнародної акції «Розите на България». У заходах, які відбувалися на центральній площі Болграда, взяли участь понад 200 чоловік. До акції приєдналися вихованці дванадцяти болгарських недільних шкіл із Болграда та сіл Кубей, Криничне, Оксамитне Болградського району, міста Ізмаїл і села Каменка Ізмаїльського району, міста Татарбунари та села Дельжилер (Дмитровка) Татарбунарського району, міста Кілія й села Новоселівка Кілійського району, а також міста Кропивницький. В Одесі у рамках акції було виконано танець «хоро».

За роки незалежності розвиток побратимських і партнерських відносин став надбанням не лише міста Одеси (23 побратими, 1 договір про наміри і 16 партнерів із 30 країн). В Одеській області чотири райони, один район м. Одеси, 16 міст і містечок уклали договори про побратимство або партнерство з 49 містами 16 країн світу.

Розвиток побратимських і партнерських зв'язків регіонів, міст і населених пунктів Одеської області станом на 01.01.2019 р.

№ з/п	Назва району міста, населеного пункту	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди	Примітка
Побратими/партнери районів, населених пунктів				
1.	Білгород-Дністровський район	Тигру-Нямц (Румунія) Тигру-Окна (Румунія) повіт Бакеу (Румунія)	2013 2013 18.11.2017	наміри
2.	Біляївський район	м. Велика Поляна (Словенія)	30.05.2019	наміри
3.	Болградський район с. Виноградне	м. Генерал Тошево (Республіка Болгарія) община Калояново (Республіка Болгарія) гміна Риманув (Республіка Польща) община Дибовік (Республіка Болгарія)	08.11.2004 17.05.2006 31.08.2010 24.06.2017	не діє
4.	Овідіопольський район сmt Овідіополь сmt Авангард	Тчевський повіт (Республіка Польща) м. Верхлабі і с. Корконоша (Чеська Республіка) ном Іматія (Грецька Республіка) повіт Бакеу (Румунія) гміна Гнев (Республіка Польща) м. Верхлабі (Чеська Республіка) м. Левські (Республіка Болгарія) Гміна Тчев (Республіка Польща) м. Кріково (Молдова) м. Тиргу-Окна (Румунія)	05.08.2004 12.09.2009 16.08.2009 18.09.2018 06.09.2005 12.09.2009 18.07.2015 11.09.2006 14.06.2012 28.11.2015	не діє не діє не діє партнерство

№ з/п	Назва району міста, населеного пункту	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди	Примітка
	смт Великодолинське	гміна Субкови (Республіка Польща)	18.05.2006	наміри
	смт Таїрове	гміна Можещин (Республіка Польща)	18.05.2006	
	с. Молодіжне	гміна Пельплін (Республіка Польща)	12.06.2009	
	Дальницька ОТГ	м. Науса (Грецька Республіка)	21.06.2018	
5.	Приморський район м.Одеси	м. Лефкада (Грецька Республіка) м. РошХаан (Ізраїль)	06.09.2010 2006	

Міста-побратими Одеси

	м. Одеса	Балтимор (США)	17.09.1975	не діє
		Валенсія (Іспанія)	29.10.1981	
		Ванкувер (Канада)	1971,06.08.1979	
		Варна (Республіка Болгарія)	1958	
		Генуя (Італійська Республіка)	1959, 29.10.1972	
		Єреван (Республіка Вірменія)	25.11.1995	не діє
		Йокогама (Японія)	1965, 1985	
		Калькута (Індія)	1986	
		Кишинеу (Молдова)	23.12.1994	
		Констанца (Румунія)	1958, 03.04.1991	
		Ліверпуль (Велика Британія)	1957	наміри
		Лодзь (Республіка Польща)	07.05.1993	
		Марракеш (Королівство Марокко)	20.12.2018	
		Марсель (Французька Республіка)	1959, 05.05.1972	
		Нікосія (Республіка Кіпр)	02.02.1996	
		Олександрія (Арабська Республіка Єгипет)	06.1958	не діє

№ з/п	Назва району міста, населеного пункту	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди	Примітка
		Оулу (Фінляндія) Пирей (Грецька Республіка) Регенсбург (Федеративна Республіка Німеччина) Ростов-на-Дону (Російська Федерація) Сегед (Угорщина) Спліт (Республіка Хорватія) Стамбул (Турецька Республіка) Триполі (Ліванська Республіка) Хайфа (Ізраїль) Циндао (Китайська Народна Республіка)	1956; 08.1957 25.03.1993 04.11.1990 03.09.2009 1958 1964 02.11.1997 05.1958 13.09.1992 29.04.1993	не діє
Міста-партнери Одеси				
	м. Одеса	Батумі (Грузія) Брест (Республіка Білорусь) Вальпараїсо (Республіка Чилі) Варшава (Республіка Польща) Відень (Австрійська Республіка) Волгоград (Російська Федерація) Гданськ (Республіка Польща) Клайпеда (Литовська Республіка) Ларнака (Республіка Кіпр) Мінськ (Республіка Білорусь) Москва (Російська Федерація)	25.02.2015 10.04.2004 21.06.2004 01.10.2010 07.12.2006 20.06.2001 07.06.1996 18.10.2004 16.06.2017 02.09.2004 29.04.1996	

№ з/п	Назва району міста, населеного пункту	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди	Примітка
		Нінбо (Китайська народна республіка) Санкт-Петербург (Російська Федерація) Таганрог (Російська Федерація) Тбілісі (Грузія) Таллінн (Естонська Республіка)	01.11.1995 29.09.2008 17.11.2002 12.1993 26.10.1996 14.10.1997	
Міста Одеської області				
1	м. Арциз	район Младост общини Варна (Республіка Болгарія)	24.03.2018	наміри
2	м. Білгород-Дністровський	Ечміадзин (Республіка Вірменія) Тигру-Нямц (Румунія) Тигру-Окна (Румунія) Старогард Гданський (Республіка Польща) Фетхіє (Турецька Республіка) Район Балчова м. Ізмір (Турецька Республіка)	21.03.2018 2014 2014 2011 29.04.2018 25.10.2018 07.02.2019	партнерство наміри
3	м. Болград	м. Генерал Тошево (Республіка Болгарія) с. Каспичан (Республіка Болгарія) м. Комрат (Молдова) м. Тирговіште (Республіка Болгарія) община Тунджа (Республіка Болгарія) Шкловський район (Республіка Білорусь)	08.11.2004 20.09.2014 18.09.2014 2009 02.08.2009 10.11.2018	
4	м. Ізмаїл	м. Добрич (Республіка Болгарія) м. Влацлавек (Республіка Польща)	1996 2003	

№ з/п	Назва району міста, населеного пункту	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди	Примітка
		м. Кавадарци (Республіка Македонія) м. Тулча (Румунія) м. Джурджу (Румунія) м. Киркларелі (Турецька Республіка) м. Курськ (Російська Федерація) м. Кирджали (Республіка Болгарія) м. Тирасполь (Молдова)	2000 2003 2003 2007 2003 1997 2006	
5	м. Кілія	м. Фарсала (Грецька Республіка)	24.04.2018	
6	м. Подільськ	м. Хинчешти (Молдова)	20.08.2012	
7	м. Рені	м. Провадня (Республіка Болгарія)	07.09.2016	
8	м. Чорноморськ	м. Нарва (Естонська Республіка) район Бейоглу, м. Стамбул (Турецька Республіка) м. Маарду (Естонська Республіка) м. Баку (Азербайджанська Республіка) м. Тчев (Республіка Польща) м. Синая (Румунія) м. Девня (Республіка Болгарія) м. Анталія (Турецька Республіка) м. Хайкоу (Китайська Народна Республіка) м. Поті (Грузія)	20.09.2002 27.06.2002 12.05.2000 10.04.2009 18.05.2006 15.11.2000 17.02.2017 9.09.2000 19.09.2008 17.07.2003	партнерство
9.	м. Южний	м. Бяла (Республіка Болгарія)	30.06.2011	партнерство

№ з/п	Назва району міста, населеного пункту	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди	Примітка
		м. Димітровград (Республіка Болгарія)	16.06.2010	
		м. Каварна (Республіка Болгарія)	16.05.2016	
		м. Кемер (Турецька Республіка)	20.05.2008	
		м. Кобулеті (Грузія)	06.07.2008	
		м. Кьорменд (Угорщина)	03.12.2013	
		м. Могильов (Республіка Білорусь)	20.07.2007	
		м. Юецин (Китайська Народна Республіка)	19.06.2008	

У таблиці наведені дати встановлення побратимських зв'язків, які за радянський період не завжди співпадають з інформацією різних джерел. Пояснення полягає в тому, що в 1950-х — 1960-х роках не було обов'язкового документального закріплення факту встановлення побратимства, це директивне рішення приймалось центральними партійними органами. Позиція автора полягає в тому, що початок побратимства слід вести від перших контактів, обмінів офіційними делегаціями на місцевому рівні або підтвердженого факту підписання угоди про побратимство. В Одеському регіоні найбільше, 20 договорів про співробітництво, уклали з воєводствами, містами, повітами і гмінами Республіки Польща. Польський досвід розвитку особливо важливий для міст і містечок Одеської області й України загалом як досвід країни, котра вже пройшла шлях багатьох економічних реформ і суспільних трансформацій. Звичайно, не всі побратимські зв'язки однаково активні. Для них характерні свої ритми, піки активності та спаду. Перша половина 1990-х років стала для міста Одеси, а початок 2000-х років — для міст області — часом масового укладання договорів про співпрацю й партнерство між містами й регіонами, вступу до міжнародних організацій. Революція Гідності та подальші події також активізували євроінтеграційні процеси й дали новий поштовх розвитку побратимських відносин.

Одеська обласна державна адміністрація підписала Угоди про співробітництво з 24 регіонами 15 країн²². Одеська обласна рада уклала Угоди про співробітництво з 16 регіонами 11 країн²³.

**Розвиток міжрегіональної, транскордонної співпраці
та участь у міжнародних програмах Одеської обласної державної
адміністрації та обласної ради на 2019 р.**

№ з/п	Назва місцевих органів влади	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди
Угоди про співробітництво			
1	Одеська обласна державна адміністрація	Гродненська область (Республіка Білорусь) Могильовська область (Республіка Білорусь) Варненська область (Республіка Болгарія) Русенська область (Республіка Болгарія) Аджарська Автономна Республіка Грузії, м. Кахеті (Грузія) Регіон Лігурія (Італійська Республіка) Провінція Фуцзянь (Китайська Народна Республіка) Лодзинське воєводство (Республіка Польща) Люблінське воєводство (Республіка Польща) Підкарпатське воєводство (Республіка Польща) Поморське воєводство (Республіка Польща) м. Москва (Російська Федерація) Орловська область (Російська Федерація) Тюменська область (Російська Федерація) Повіт Ясси (Румунія) м. Стамбул (іл) (Турецька Республіка) Ахальський велят (Туркменістан) Балканський велят (Туркменістан) м. Чонград (Угорщина) Провінція Канвон (Республіка Корея) м. Баден-Вюртемберг (Федеративна Республіка Німечинна) Мугла (іл) (Турецька республіка) Південно-Західна Фінляндія (Республіка Фінляндія)	10.08.2010 19.07.2008 24.05.2003 02.06.2006 13.09.2013 2010 11.12.2009 11.07.2002 04.09.2009 15.04.2005 14.04.2005 14.03.2003 21.06.2000 04.08.2003 25.05.2011 11.03.1999 26.07.2002 15.05.2001 15.02.2013 05.06.2008 07.04.2000 24.11.2009 22.02.2008 12.11.2008

№ з/п	Назва місцевих органів влади	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди
		Південноморавський край (Чеська республіка)	12.01.2011
<i>Протоколи про наміри</i>			
	Одеська обласна державна адміністрація	Фтіотида (Грецька Республіка) Регіон Емілія-Романья (Італійська Республіка) Провінція Хубей (Китайська Народна Республіка)	22.11.1996 22.10.1996 08.09.2006
<i>Угоди про співробітництво</i>			
	Одеська обласна рада	Республіка Молдова Протокол за результатами двосторонніх переговорів між Одеською ОР та народним зібранням Гагаузії Турецька Республіка Угода про співробітництво між Одеською областю та провінцією Самсун Республіка Білорусь Угода про співробітництво між Одеською ОР та Могильовською обласною Радою депутатів Республіка Болгарія Угода про співробітництво між Одеською областю та Варненською областю Республіка Польща Угода про співробітництво між Одеською ОР і Сеймиком Мазовецького воєводства Угода про співробітництво між Одеською ОР та Сеймиком Поморського воєводства. Румунія Угода про співробітництво між Одеською ОР та повітовою радою Галац Угода про співробітництво між Одеською ОР, ОДА та радою повіту Ясси Програма з реалізації Угоди про співробітництво між Одеською ОР та	24.04.2012 м. Одеса 22.05.2012 м. Самсун 05.07.2013 м. Могильов 08.10.2011 м. Варна 12.06.2012 м. Варшава 14.03.2003 м. Гданськ 03.04.1997 м. Одеса 11.03.1999 м. Одеса 21.08.2007 м. Галац

№ з/п	Назва місцевих органів влади	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди
		<p>повітовою радою Галац на 2007-2008 рр. Угода про співробітництво між Одеською ОР та повітовою радою Тульча</p> <p>Угода про співробітництво між Одеською ОР та радою повіту Бреїла</p> <p>Китайська Народна Республіка Меморандум взаєморозуміння про зміцнення побратимських відносин між Одеською областю України і провінцією Фуцзянь КНР</p> <p>Грецька республіка Меморандум взаєморозуміння щодо співробітництва між Одеською ОР та губернаторством області Серрес</p> <p>Меморандум щодо співробітництва між Одеською ОР та губернаторством області Салоніки</p> <p>Меморандум взаєморозуміння щодо співробітництва між Одеською ОР та губернаторством області Драми</p> <p>Чорногорія Меморандум про співробітництво між Одеською ОР та Общиною Херцег Нови</p> <p>Італійська Республіка Угода про співробітництво між Одеською ОР та областю Ломбардія</p> <p>Грузія Меморандум про співробітництво між Одеською обласною радою та Автономною республікою Аджарія</p>	<p>29.05.2008 м. Тульча</p> <p>23.10.2008 м. Бреїла</p> <p>10.09.2007 м. Фуцжоу</p> <p>29.10.2008 м. Серрес</p> <p>29.10.2008 м. Салоніки</p> <p>31.10.2008 м. Драми</p> <p>27.09.2010 м. Одеса</p> <p>11.11.2009 м. Мілан</p> <p>06.09.2018 м. Одеса</p>
Протоколи про наміри			
	<p>Одеська обласна державна адміністрація</p> <p>Одеська обласна рада</p>	<p>Грецька Республіка Протокол про наміри щодо співробітництва між Одеською ОР та областю Драми</p> <p>Протокол про наміри щодо співробітництва між Одеською областю та областю Серрес</p> <p>Італійська Республіка Протокол про наміри між Одеською ОР</p>	<p>24.03.2008 м. Одеса</p> <p>03.07.2008 м. Одеса</p> <p>02.11.2006</p>

№ з/п	Назва місцевих органів влади	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди
		<p>і регіоном Ломбардія Протокол про наміри між Одеською областю та областю Венето Федеративна Республіка Німеччина Протокол про наміри між Одеською областю та землею Баден-Вюртемберг Китайська Народна Республіка Протокол про наміри щодо встановлення відносин дружби та співробітництва між Одеською областю України та провінцією Шаньдун КНР Протокол про наміри щодо науково-технічного співробітництва між Академією Наук провінції Шаньдун КНР та Одеською обласною радою України Республіка Польща Лист про наміри між Одеською ОР та управою Західноморського воєводства</p>	<p>м. Одеса 26.05.2009 м. Венеція</p> <p>24.11.2009 м. Штутгарт</p> <p>30.11.2011 м. Цзінань</p> <p>02.12.2011 м. Ціндао</p> <p>01.09.2018 м. Щецин</p>
Міжнародні програми			
	<p>Одеська обласна державна адміністрація</p> <p>Одеська обласна рада</p>	<p>Сполучені Штати Америки Меморандум про взаєморозуміння між Одеською ОР та Проектом USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні» щодо співробітництва в рамках технічної допомоги Меморандум про взаєморозуміння між Одеською ОР та Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) ГмбХ в рамках проекту «Створення енергетичних агентств в Україні» Протокол намірів між Одеською ОР, Одеською обласною державною адміністрацією та Фондом Ганса Зайделя в Україні «Сприяння розвитку державного управління та місцевого самоврядування в Україні» Меморандум про взаєморозуміння і співпрацю між Одеською ОР,</p>	<p>15.09.2016 м. Одеса</p> <p>28.08.2014 м. Одеса</p> <p>21.03.2016 м. Одеса</p> <p>27.07.2015 м. Одеса</p>

№ з/п	Назва місцевих органів влади	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди
		Одеською обласною державною адміністрацією та Міжнародним благодійним фондом «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні»	05.02.2015 м. Одеса
		Меморандум щодо взаємодії та співпраці між Одеською ОР, Благодійним фондом «Карітас Одеса УККЦ», Благодійним фондом «Гуманітарний фонд «Єдність громади» та Громадською організацією «Воєнно-історичний центр «Пам'ять і слава»	26.07.2017 м. Одеса
		Меморандум про співробітництво між Одеською обласною державною адміністрацією, Одеською ОР та ТОВ «Фрезеніус Медикал Кер Україна» щодо реалізації Проекту по оснащенню діалізних відділень в Одеській області медичним обладнанням	15.02.2015
		Меморандум про співробітництво в рамках Стратегії ЄС для Дунайського регіону між Одеською ОР, Чернівецькою, Закарпатською та Івано-Франківською обласними радами	30.09.2015 м. Брно
		Меморандум про взаємодію та співробітництво між Одеською ОР, Одеською обласною державною адміністрацією та ГО «Українська ініціатива Південної Моравії»	18.02.2016 м. Одеса
		Меморандум про співробітництво між Одеською ОР та ТОВ «MERIDIAN-STM»	01.02.2018 м. Одеса
		Меморандум про взаєморозуміння та співпрацю між Одеською обласною радою та Асамблеєю Європейських Регіонів	
		Програма розвитку ООН Угода про партнерство між Одеською ОР, Одеською обласною державною адміністрацією та ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду. Фаза-II»	15.07.2011 м. Одеса

№ з/п	Назва місцевих органів влади	Назва регіону, міста, населеного пункту побратима, партнера, країна	Дата укладання угоди
		Угода про партнерство між Одеською ОР, Одеською обласною державною адміністрацією та ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду Фаза-III»	25.09.2014 м. Одеса
		Угода про партнерство між Одеською ОР, Одеською обласною державною адміністрацією та ПРООН «Сталий розвиток сільських територій Чернівецької та Одеської областей»	01.02.2017 м. Одеса
		Меморандум про взаєморозуміння щодо сталого розвитку між ПРООН та Одеською обласною радою	15.01.2018 м. Одеса
		Угода про партнерство між Одеською обласною радою, Одеською обласною державною адміністрацією та Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй	10.08.2018 м. Одеса

Останніми роками активізуються такі форми міжнародної співпраці, як проведення спільних бізнес-форумів, конференцій, семінарів, «круглих столів», обмін виставками й виставами, концертними програмами.

Варто відзначити, що ще однією з ознак побратимства стало закріплення назв партнерів у топоніміці міст, установлення пам'ятних знаків. В Одесі це вулиці Сегедська (1961р.), Варненська (1964 р.), Марсельська (1974 р.), Генуезька (1984 р.), алея на честь міста-побратима Нікосії (2012 р.), парк «Стамбульський» (2013 р.), сквери «Єреванський» (2017 р.) та «Регенсбург» (2018 р.). У м. Чорноморську є вулиця Олександрійська (1960 р.), у м. Болграді — Варненська, у м. Южному — це білоруський, китайський, грузинський «Маленька Грузія», турецький та угорський сквери. Міська влада Сегеда назвала один з районів міста «Одеса» (1977 р.), у Генуї є вулиця «Via Odessa», у Пиреї — головна міська площа «Одеська», а у Ларнаці — сквер «Одеса». На Думській площі 2005 року відкрито пам'ятний знак містам-побратимам і партнерам, а 2015 р. у Лунному парку (перейменовано на Грецький) закладена алея символів міст-побратимів. На ній відкрили перголу з лавкою-символом, поряд висадили йокогамську троянду, наступного року розмістили лавку від німецького побратима і троянди сорту «Регенсбург». 23 жовтня 2016 р. художники зі студії № 97 створили на стіні гуртожитку Академії зв'язку по вул. Новосельського біля кірхи мурал, присвячений побратимству

Одеси з німецьким містом. Голова Національної туристичної асоціації України Іван Липтуга запропонував встановити пам'ятні знаки, виконані у вигляді туристичного логотипу Одеси, у 193 країнах світу. Перші два якоря 2019 року встановлено в містах-побратимах Пірей (Греція) та Марсель (Франція).

Отже, Одеська область — це регіон, який увібрав у себе європейський дух, створив поліетнічний і полікультурний світ. Європейські традиції мають глибокі історичні корені та здатні впливати на діяльність і свідомість сучасних поколінь. За років незалежності України децентралізація міжнародного культурного співробітництва, поява великої кількості громадських організацій дали можливість вийти на якісно новий рівень міжнародних зв'язків. Одеська область є дійсним членом п'яти європейських організацій та Єврорегіону «Нижній Дунай»; бере участь у десятках європейських програм і програмі розвитку ООН. В Одеській області три райони, один район м. Одеси, 16 міст і містечок уклали договори про побратимство або партнерство з 48 містами 15 країн світу, а місто Одеса має 23 побратими, 1 договір про наміри побратимства і 16 партнерів з 30 країн. Звичайно, не всі побратимські зв'язки однаково активні. Для них характерні свої ритми, піки активності й спаду. Громадські, приватні організації та особи все частіше стають носіями ідей культурної дипломатії, розвивають культурно-освітній, екологічний і туристичний напрями співпраці з міжнародними організаціями, містами-побратимами. Об'єднання зусиль усіх учасників міжнародного співробітництва дозволяє реалізувати основні цілі культурної дипломатії: покращення поінформованості про Україну; формування позитивних уявлень про нашу країну та її цінності, залучення іноземних інвестицій і політичних партнерів для вирішення нагальних проблем. Водночас ми стикаємось із проблемами, пов'язаними із новизною цього напрямку діяльності, а саме: відсутня стратегія у практичній площині як з боку держави, так і органів місцевого самоврядування. Нові умови розвитку інтеграційних процесів, зростання ролі культурної дипломатії зумовлюють потребу вдосконалення системи побратимських і партнерських зв'язків міст.

---

¹ Богородецька О. Проблеми та перспективи формування побратимських зв'язків міст України та Польщі. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія. 2014. № 1 (209). С. 74.

² Зайцев В.М. Международное движение городов-побратимов — важный фактор укрепления мира и дружбы народов. 1957–1968 гг.: автореф. дис. ... канд. ист. наук. Москва, 1969. 12 с.

³ Рой Е.Е. Деятельность трудящихся Украины по установлению и развитию интернациональных связей с общественностью зарубежных породнённых городов: (Вторая половина 50-х годов — первая половина 70-х годов): автореф. дис. ... канд. ист. наук. Киев, 1978. 25 с.

⁴ Породнённые социалистическим интернационализмом. Дружественные связи и сотрудничество породнённых областей и городов УССР и братских стран социализма. Киев, «Наукова думка», 1980. 290 с.

⁵ Кулинич И.М., Виднянский С.В. Киев и города-побратимы. Киев: Общество «Знание» УССР, 1981. 24 с.

⁶ Виднянский С.В., Кулинич И.М., Мельникова И.Н., Сохань П.С. Сотрудничество породнённых областей и городов Украинской ССР и братских стран социализма. *Узловые вопросы советского славяноведения. Тезисы докладов и сообщений IX Всесоюзной научной конференции историков-славистов*. Ужгород, 1982. С. 118–120.

⁷ Виднянский С.В. Народна (громадська) дипломатія. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Київ, 2012. Вип. 3. С. 242.

⁸ Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України: зб. наук.-експерт. Матеріалів. Заг. ред.: О.П. Розумна, Т.В. Черненко. Київ: НІСД, 2016. С. 92 (Сер. «Гуманітарний розвиток», вип. 5. URL http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/kult_dyp-cd7f1.pdf

⁹ Zelinsky W. The twinning of the world: sister cities in geographical and historical perspective. *Annals of the Association of American Geographers*. 1991. Vol. 81. № 1. P. 5.

¹⁰ Ковальчук С.І. Визначення сутності поняття міжнародного співробітництва між містами як однієї із форм міжнародної співпраці. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. С.327.

¹¹ Стрижакова А.А. Вплив партнерських та побратимських зв'язків міст на розвиток міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні. *Менеджер ДонДУУ*. 2014. № 1(67). С. 222.

¹² Державний архів Одеської області (далі — ДАОО), ф. Р-2000, оп. 3, спр. 1474, с. 41.

¹³ ДАОО, ф. Р-1234, оп. 8, спр. 534, с. 35.

¹⁴ ДАОО, ф. Р-2000, оп. 3, спр. 2222, с. 183.

¹⁵ Знамя коммунизма, 1965, 12 октября.

¹⁶ Чорноморська комуна, 1974, 23 серпня.

¹⁷ Топчієв О.Г., Кондратюк І.І., Яворська В.В. Одеський регіон: передумови формування, структура та територіальна організація господарства: навч. посіб. Одеса: Астропринт, 2012. С. 236

¹⁸ Одеська міська рада. Офіційний сайт. URL <http://omr.gov.ua/ua/council>

¹⁹ Офіційний сайт Одеської обласної ради. URL <http://oblrada.odessa.gov.ua>

²⁰ Офіційний сайт Одеської обласної державної адміністрації. URL <http://oda.odessa.gov.ua>

²¹ <https://odessa.online/grecheskij-i-stambulskij-parki-voshli-v-chislo-luchshih-sredi-interkulturnyh-proektov/>

²² Офіційний сайт Одеської обласної державної адміністрації. URL: <http://oda.odessa.gov.ua>

²³ Офіційний сайт Одеської обласної ради. URL <http://oblrada.odessa.gov.ua>

REFERENCES

1. Bohorodets'ka, O. (2014). Problemy ta perspektyvy formuvannia pobratym'skykh zv'iazkiv mist Ukrainy ta Pol'schi. *Naukovyj visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, 1, 74 [in Ukrainian].
2. Koval'chuk, S.I. (2010). *Vyznachennia sutnosti poniattia mizhnarodnoho spivrobitnytstva mizh mistamy iak odniiei iz form mizhnarodnoi spivpratsi*. L'viv [in Ukrainian].
3. Kulinich, I.M., & Vidnyanskyj, S.V. (1981). *Kiev i goroda-pobratimy*. Kiev: Obshchestvo Znanie USSR [in Russian].
4. Poridneni mista. (2002). *Yurydychna entsyklopediia*. (Vol. 4). Kyiv [in Ukrainian].
5. *Porodnennye socialisticheskim internacionalizmom. Druzhestvennye svyazi i sotrudnichestvo porodnennykh oblastej i gorodov USSR i bratskih stran socializma*. (1980). Kiev: "Naukova dumka" [in Russian].
6. Roj, E.E. (1978). Dejatelnost' trudjashhihsja Ukrainy po ustanovleniju i razvitiju internacional'nyh svjazej s obshhestvennost'ju zarubezhnyh porodnjonyh gorodov: (Vtoraja polovina 50-h godov — pervaja polovina 70-h godov). *Extended abstract of PhD thesis*. Kiev [in Russian].
7. Rozumna, O.P., & Chernenko, T.V. (2016). *Polityka kul'turnoi dyplomatii: stratehichni priorytety dlja Ukrainy*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
8. Stryzhakova, A.A. (2014). Vplyv partners'kykh ta pobratym'skykh zv'iazkiv mist na rozvytok mizhrehional'noho ta transkordonnoho spivrobitnytstva v Ukraini. *Menedzher DonDUU*, 1, 222 [in Ukrainian].
9. Topchiiev, O.H., Kondratiuk, I.I., & Yavors'ka, V.V. (2012). *Odes'kyj rehion: peredumovy formuvannia, struktura ta terytorial'na orhanizatsiia hospodarstva*. Odesa: Astroprint [in Ukrainian].
10. Vidnyanskyj, S.V., Kulinich, I.M., Mel'nikova, I.N., & Sohan', P.S. (1982). Sotrudnichestvo porodnjonyh oblastej i gorodov Ukrainskoj SSR i bratskih stran socializma. Uzlovye voprosy sovetskogo slavjanovedenija. *Tezisy dokladov i soobshhenij IX Vsesojuznoj nauchnoj konferencii istorikov-slavistov*. Uzhgorod [in Russian].
11. Vidnyanskyj, S.V. (2012). Narodna (hromads'ka) dyplomatiia. *Ukraina v mizhnarodnykh vidnosynakh. Entsyklopedychnyj slovnyk-dovidnyk*. (Vol.3). Kyiv [in Ukrainian].
12. Zajcev, V.M. (1969). Mezhdunarodnoe dvizhenie gorodov-pobratimov — vazhnyj faktor ukreplenija mira i druzhby narodov. 1957-1968 gg. *Extended abstract of PhD thesis*. Moskva [in Russian].
13. Zelinsky, W. (1991). The twinning of the world: sister cities in geographical and historical perspective. *Annals of the Association of American Geographers*, 1, 5 [in English].